

Enterokoki odporne na linezolid - sytuacja epidemiologiczna oraz mechanizmy oporności

Iwona Gawryszewska

Zakład Mikrobiologii Molekularnej
Narodowy Instytut Leków

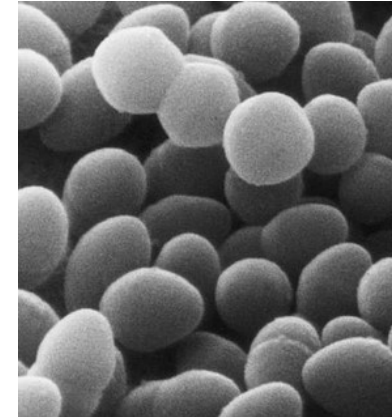
i.gawryszewska@nil.gov.pl

Plan wykładu

1. Enterokoki - ogólna charakterystyka
2. Linezolid - ogólna charakterystyka
3. Mechanizm działania linezolidu
4. Mechanizmy oporności enterokoków na linezolid
5. Częstość występowania enterokoków opornych na linezolid
6. Dyskusja

Enterokoki

- Gram-dodatnie paciorkowce
- Naturalny składnik mikroflory jelitowej ludzi i zwierząt
- Bakterie kwasu mlekowego
- Udział w fermentacji produktów spożywczych
- Szczepy probiotyczne
- Występują w różnych środowiskach (rośliny, gleba, woda, ścieki, żywność)
- **patogeny oportunistyczne - jedna z najczęstszych przyczyn zakażeń w szpitalach** (zapalenie wsierdza, bakteriemia, sepsa, zapalenie otrzewnej, zakażenia ran pooperacyjnych, zakażenie układu moczowego)

***E. faecalis* i *E. faecium* - największe znaczenie kliniczne**

Enterokoki jako patogeny szpitalne

ZDOLNE DO PRZETRWANIA W EKSTREMALNYCH WARUNKACH

(temp. 10° i 45°, pH 9,6, 6.5% NaCl, 30 min w 60°C)

OPORNOŚĆ

Naturalna

- aztreonam, temocyлина, polimyksyna B/ kolistyna, kwas nalidyksowy **G+**
- cefalosporyny
- kwas fusydowy
- sulfonamidy
- makrolidy
- aminoglikozydy (niskie stężenia)
- klindamycyna - *E. faecalis*, *E. gallinarum*, *E. casseliflavus*
- chinupristyna/dalfopristyna - *E. faecalis*, *E. casseliflavus*, *E. gallinarum*
- niskie stężenia wankomycyny - *E. gallinarum*, *E. casseliflavus*

Nabyta

- aminoglikozydy (wysokie stężenia)
- erytromycyna
- tetracykliny
- chloramfenikol
- chinolony
- penicyliny
- **glikopeptydy (VRE)**
- chinupristyna/dalfopristyna - *E. faecium*
- tigecyklina
- linezolid

Enterokoki VRE

- **1986 r.** - wykrycie po raz pierwszy enterokoków opornych na wankomycynę (VRE) - **Francja, Wielka Brytania**
- 1988 r. - pierwsze VRE w **USA**
- grudzień 1996 r. - pierwsze VRE w **Polsce** (oddział hematologiczny szpitala klinicznego w Gdańsku)

Patogeny ESKAPE

Enterococcus (*E. faecium* VRE)

Staphylococcus aureus

Klebsiella pneumoniae

Acinetobacter baumannii

Pseudomonas aeruginosa

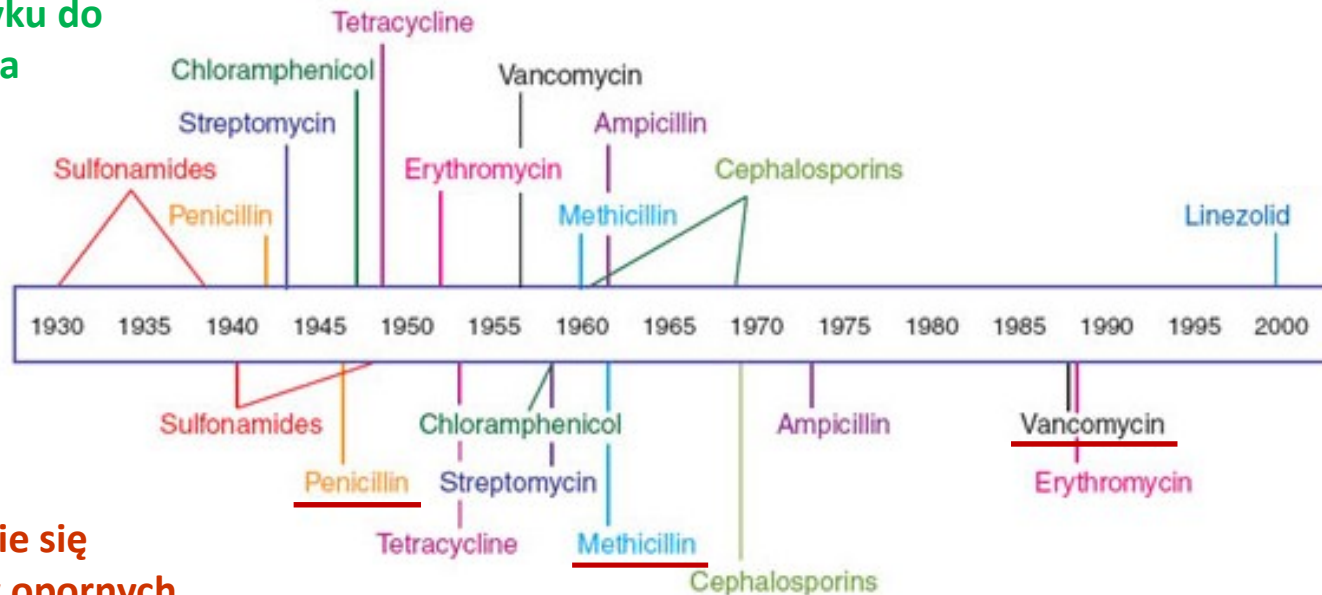
Enterobacter

Bad Bugs, No Drugs: No ESKAPE!

- **Wielolekooporne patogeny szpitalne**
- **Ograniczone lub brak opcji terapeutycznych**

Historia odkryć środków przeciwdrobnoustrojowych

Wprowadzenie
antybiotyku do
lecznictwa

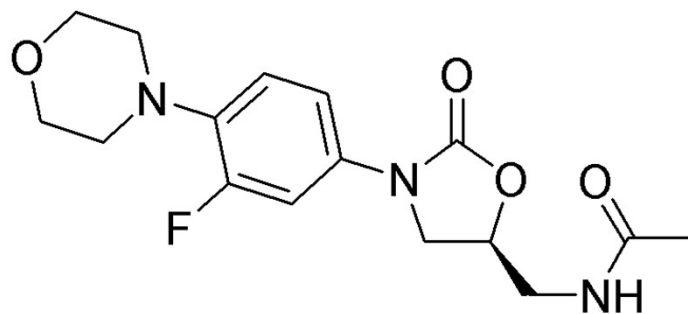

Pojawienie się
szczepów opornych

- Linezolid - pierwszy od 30 lat przedstawiciel zupełnie nowej grupy środków przeciwbakteryjnych
- Cel terapeutyczny - leczenie zakażeń wywoływanych przez wielolekooporne (MDR-multidrug resistant) Gram-dodatnie patogeny

Linezolid

- Syntetyczny środek przeciwbakteryjny - **chemioterapeutyk**
- Pierwszy **oxazolidynon** wprowadzony do leczenia:
  - **kwiecień 2000** - zaakceptowany przez FDA (US Food and Drug Administration) - USA - **Zyvox**
  - **luty 2002** - rejestracja linezolidu w Polsce - **Zyvoxid**

Spektrum aktywności

- Tlenowe bakterie Gram-dodatnie, w tym szczepy MDR:

Enterokoki

VRE

Gronkowce

Staphylococcus aureus MRSA, VISA, VRSA

Gronkowce koagulazoujemne (CoNS) - MR-CoNS - *S. epidemidis*, *S. saprophyticus*,
S. haemolyticus

Streptokoki

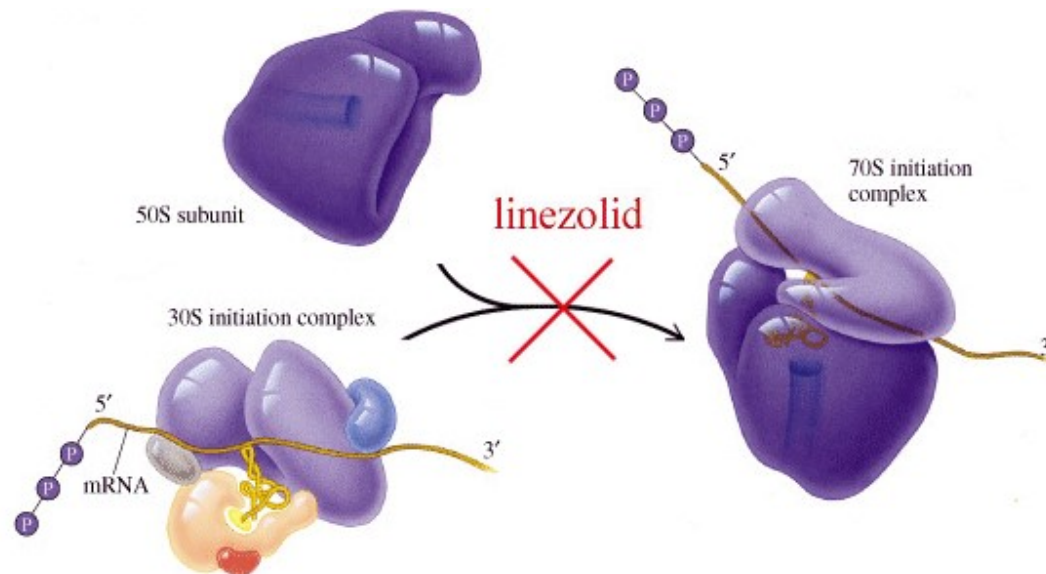
Streptococcus pneumoniae odporne na penicylinę (PRP), *S. pyogenes*, *S. agalactiae*
streptokoki z grupy Viridans

Corynebacterium spp.

- **Prątki** - *Mycobacterium spp.*, w tym wielooporne *Mycobacterium tuberculosis*

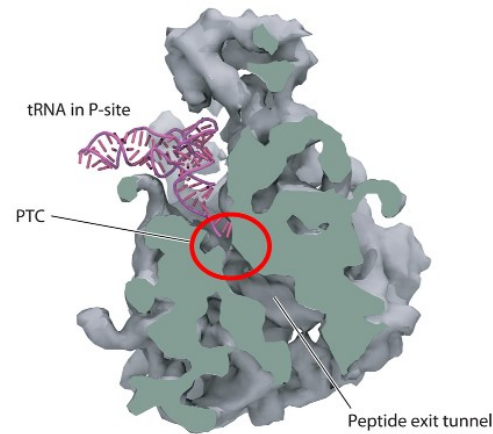
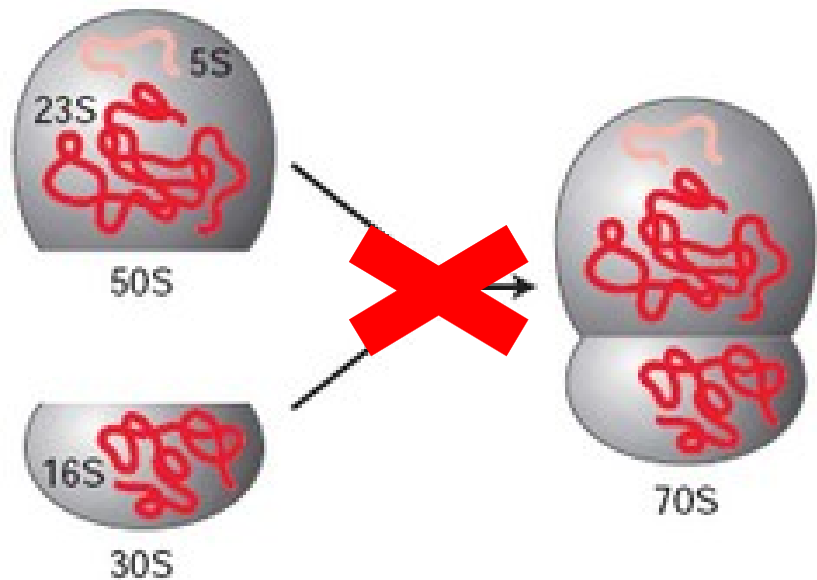
Mechanizm działania

- Cel komórkowy: **rybosom**
- Linezolid wiąże się z podjednostką **50S** - uniemożliwia tworzenie się kompleksu 70S
- **Zahamowanie syntezy białka** na etapie inicjacji

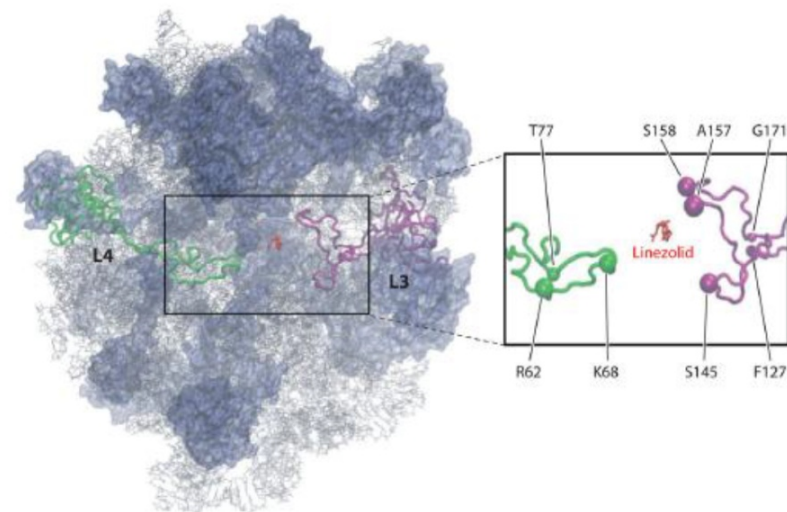

Miejsce wiązania

- Podjednostka 50S - cząsteczka **23S rRNA**

- Linezolid wiąże się z 23S rRNA, w miejscu sąsiadującym z białkami rybosomalnymi **L3** i **L4**

Nadzieje związane z linezolidem

- **Syntetyczny** - niskie prawdopodobieństwo naturalnie występującego mechanizmu oporności, brak naturalnego rezerwuaru genów oporności
- **Unikalny mechanizm działania** - brak oporności krzyżowej z innymi klasami antybiotyków (później wykazano jej występowanie)
- **Kilka kopii genu kodującego 23S rRNA** u gatunków istotnych klinicznie - np. *E. faecalis* - 4 kopie, *E. faecium* i *S. aureus* - 5-6 kopii - selekcja opornych szczepów wydawała się trudna ponieważ uważano, że oporność wymaga mutacji w kilku kopiach genu
- **Trudna selekcja mutantów linezolidoopornych *in vitro*** - obserwowano niską częstość występowania spontanicznie opornych szczepów, a także niską częstość występowania szczepów opornych na linezolid pod presją selekcyjną

Pierwszy kliniczny szczep oporny na linezolid został wyizolowany w lipcu 2001 -
S. aureus

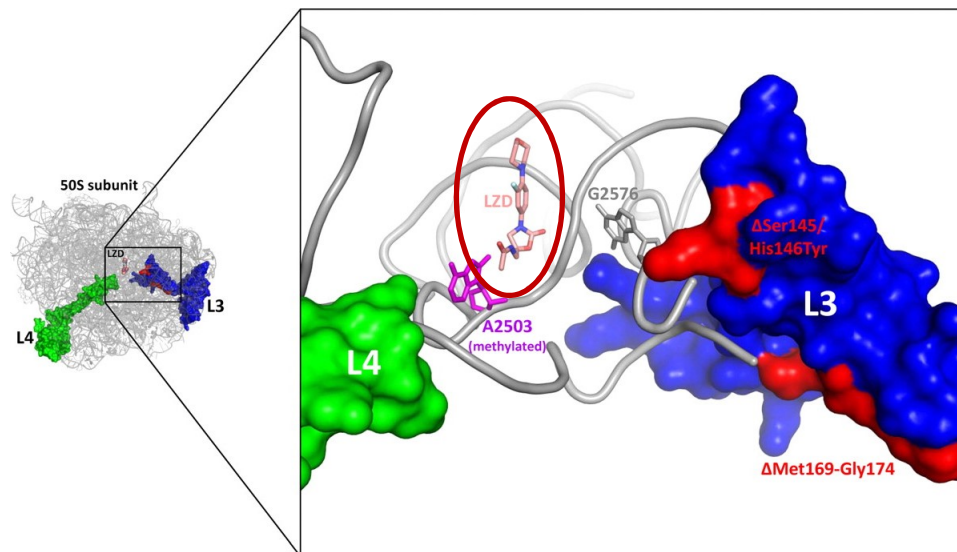
Mechanizmy oporności

Modyfikacja miejsca docelowego:

- mutacje w 23S rRNA
- mutacje w białkach rybosomalnych L3 i L4
- metylacja 23S rRNA przez metylotransferazę Cfr

Ochrona miejsca docelowego:

- białka chroniące rybosom

Mutacje w 23S rRNA

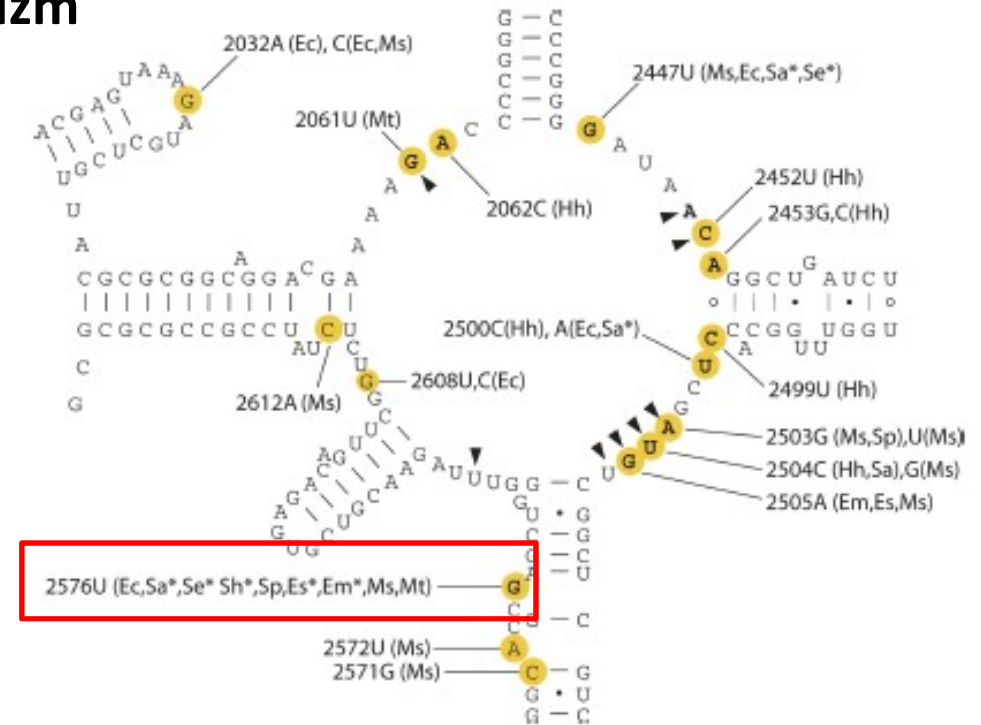
- Najczęściej występujący mechanizm oporności na linezolid

- Najczęściej występująca mutacja w szczepach klinicznych:

G → T w genie kodującym 23S rRNA
w pozycji 2576 (numeracja *E. coli*)

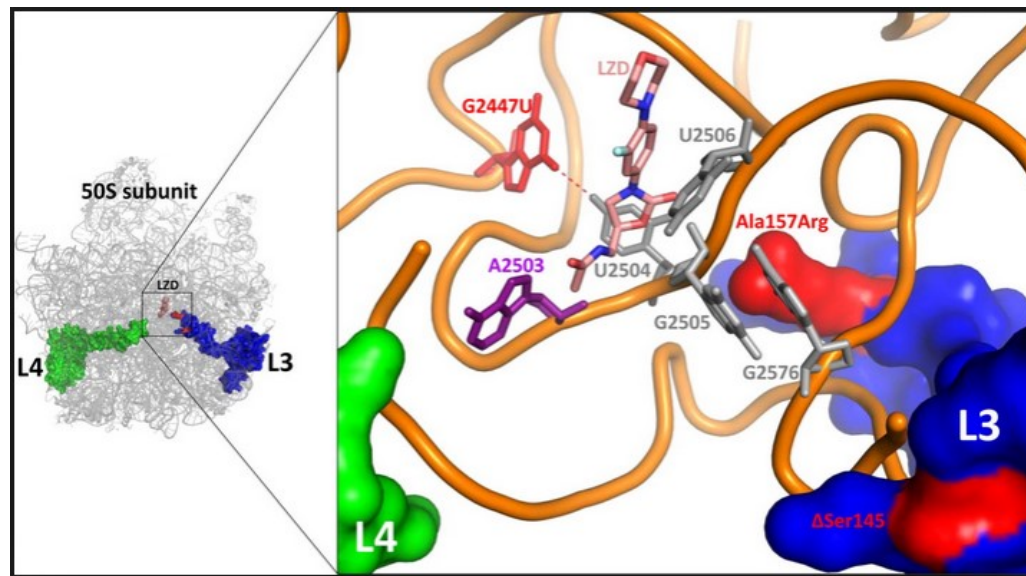
G → U w V domenie 23S rRNA

Struktura drugorzędowa pętli V domeny 23S rRNA z zaznaczonymi nukleotydami, których mutacje nadają oporność

Mutacje w białkach rybosomalnych

- Mutacje w genach kodujących białka rybosomalne **L3** (*rplC*) i **L4** (*rplD*)
- Pojedyncze **substytucje** aminokwasowe lub **delecje**
- Mutacje w L3 i L4 są stosunkowo **rzadko wykrywane u linezolidoopornych enterokoków** (często u gronkowców koagulazo-ujemnych)
- Mutacje w L3 nadają także **oporność na pleuromutuliny** (tiamulina, walnemulina, retapamulina) - **oporność krzyżowa**

Metylacja 23S rRNA

- **Metylotransferaza Cfr** kodowana jest przez gen *cfr* (chloramphenicol-florfenicol resistance gene)
- Nadaje oporność na strukturalnie różne substancje przeciwbakteryjne: fenikole, linkozamidy, oxazolidynony, pleuromutuliny, streptograminy oraz 16-pierścieniowe makrolidy - **oporność krzyżowa**

Fenotyp wielolekooporności

PhLOPS_A:

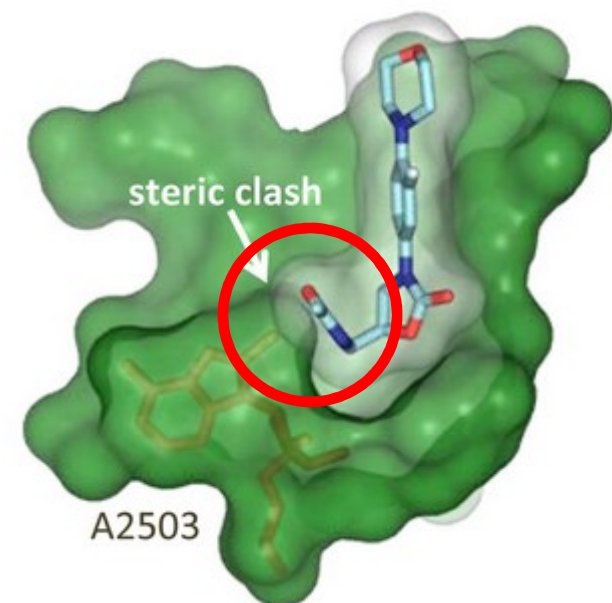
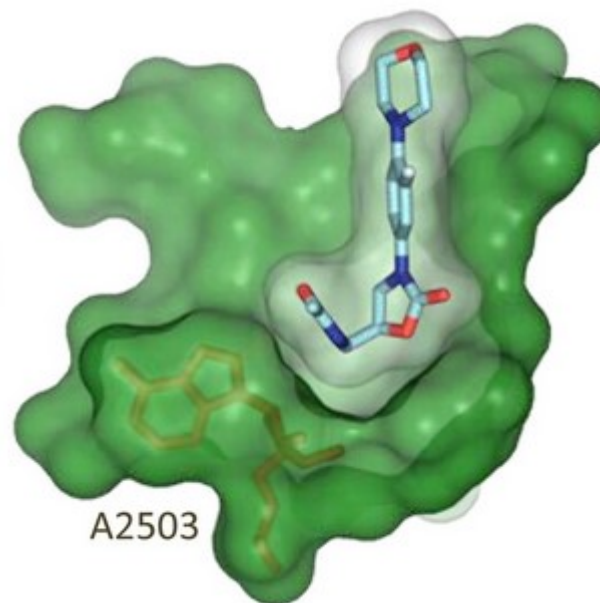
Phenicols,

Lincosamides,

Oxazolidinones,

Pleuromutilins,

Streptogramin A

Metylotransferaza Cfr

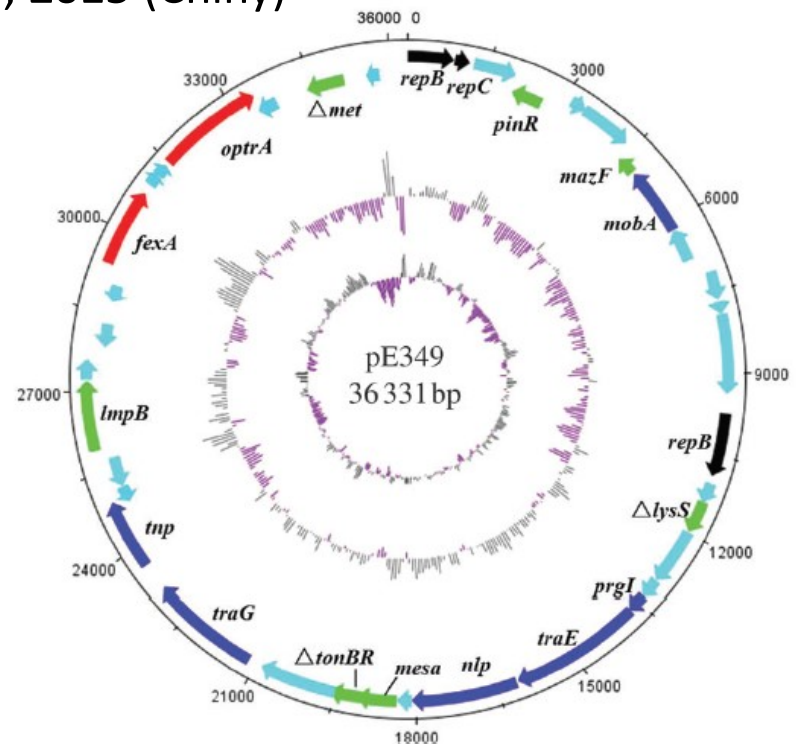
- Lokalizacja genu *cfr* - **plazmid** lub chromosom
- Wysoki potencjał do transferu, sprzyja rozprzestrzenianiu się oporności
- Kliniczne izolaty *Enterococcus* spp. posiadające metylotransferazę Cfr wykrywane są sporadycznie
- *cfr* wykrywany był u bakterii **Gram-dodatnich**: głównie *Staphylococcus* spp. (*S. sciuri*, *S. cohnii*, *S. aureus*, *S. epidemidis*, *S. capitis*), *Bacillus* spp., *Jeotgalicoccus pinnipedialis*, *Macrocooccus caseolyticus*, *Streptococcus suis*, ***E. faecalis*, *E. casseliflavus*, *E. gallinarum*** oraz **Gram-ujemnych**: *E. coli*, *Proteus vulgaris*
- Duża część izolatów z *cfr* to **izolaty weterynaryjne**

Białka chroniące rybosom

- Wiążą się z rybosomem
- Uniemożliwiają wiązanie się linezolidu z rybosomem (linezolid odłącza się od podjednostki 50S)
- Białka typu ABC (ATP-binding cassette):
  - **OptrA** - oporność na oksazolidynony (**linezolid**, tedizolid) i fenikole (chloramfenikol, florfenikol)
  - **PoxA** - oporność na oksazolidynony (**linezolid**, tedizolid), fenikole (chloramfenikol, florfenikol) i tetracykliny

OptrA

- ***optrA*** (oxazolidinone phenicol transferable resistance)
- Pierwsze doniesienie o *optrA* - szczep *E. faecalis*, **2015** (Chiny)
- Lokalizacja genu - **plazmid** lub chromosom

- Wykryto także u *E. faecium*, *E. gallinarum*, *E. thailandicus*, *Staphylococcus sciuri*, *Staphylococcus captis*, *Streptococcus suis*
- **Szczepy kliniczne i odzwierzęce**
- Austria, Irlandia, Włochy, Malezja, Kolumbia, USA, Dania, Tunezja, Korea Południowa, Hiszpania, Belgia, Niemcy, Francja, Szwecja oraz **Polska**

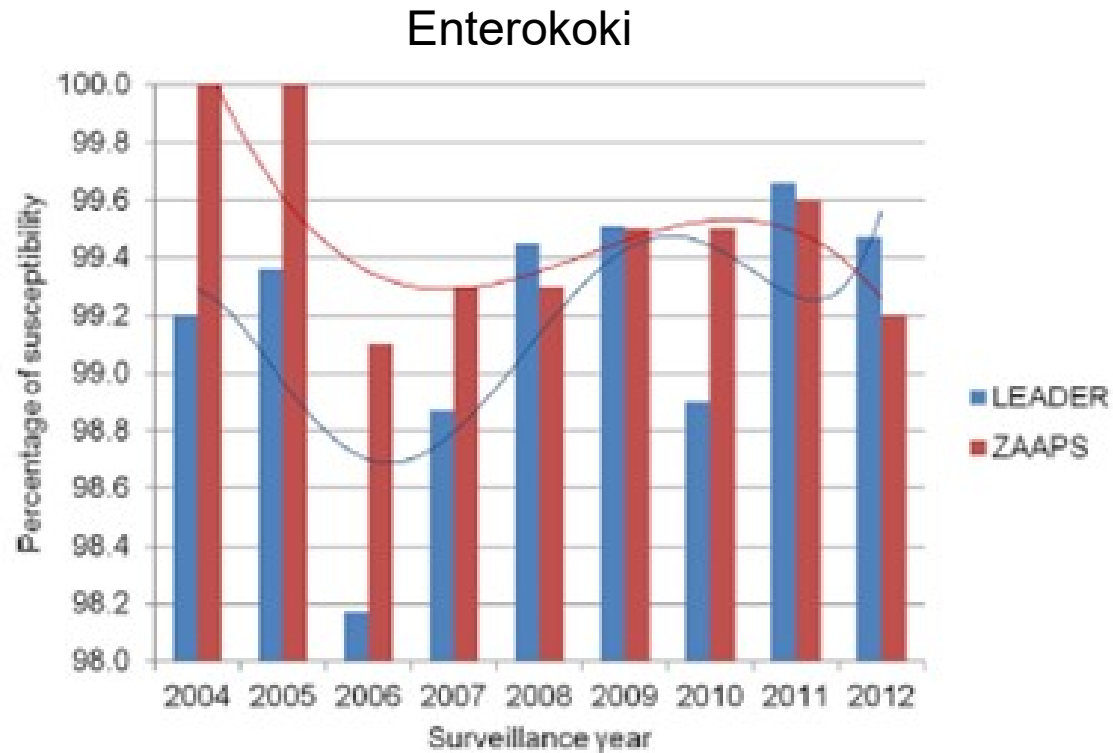
PoxA

- ***poxA*** (phenicol-oxazolidinone-tetracycline resistance)
- Pierwsze doniesienie o *poxA* - szczep *S. aureus*, **2018** (Włochy)
- Lokalizacja genu - **plazmid**

- Wykryto także u *E. faecalis*, *E. faecium*, *Pediococcus acidilactici*
- **Głównie szczepy odzwierzęce**
- Portugalia, Francja

Epidemiologia

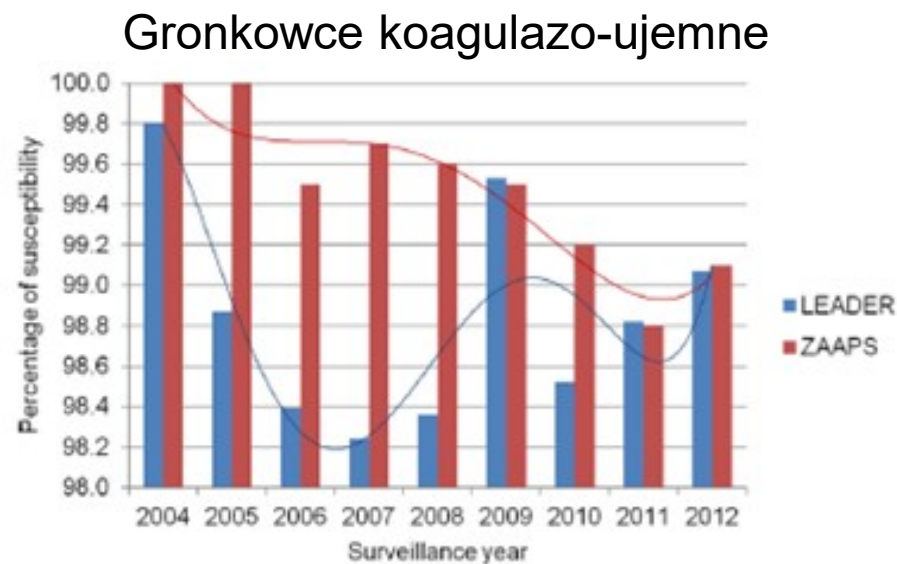
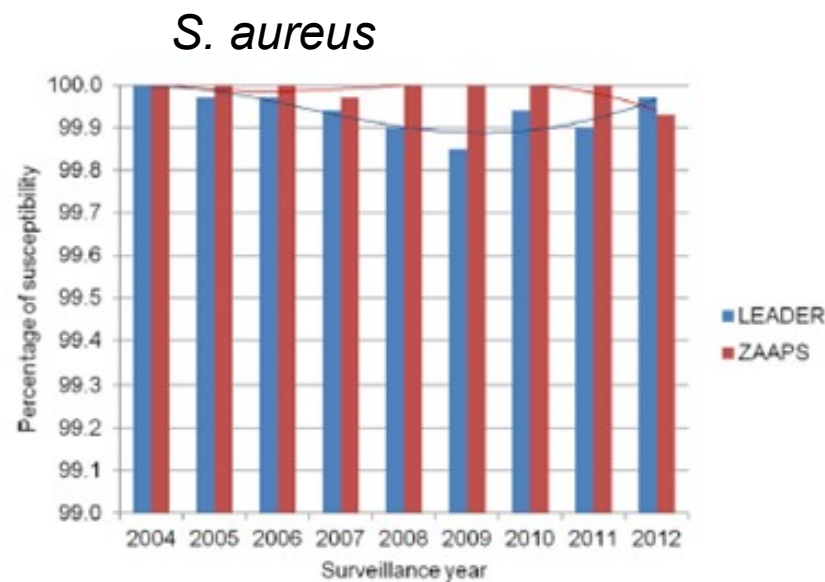
- **Międzynarodowe programy monitorujące oporność na linezolid:**
  - **ZAAPS** - Zyvox® Annual Appraisal of Potency and Spectrum Programme - program ogólnoświatowy, zbiórka szczepów od 2002
  - **LEADER** - Linezolid Experience and Accurate Determination of Resistance Programme - program amerykański, ośrodki wydzielone z ZAAPS w 2004
- Monitorowanie oporności szczepów klinicznych:
  - **enterokoków**
  - *S. aureus*
  - gronkowców koagulazoujemnych (CoNS)
  - *S. pneumoniae*
  - streptokoków, w tym z grupy Viridans, paciorkowców β -hemolizujących

LEADER/ZAAPS lata 2004-2012

Niski stabilny poziom oporności na linezolid

LEADER/ZAAPS lata 2004-2012

Niski stabilny poziom oporności na linezolid

- Odsetek szczepów opornych wśród wszystkich badanych drobnoustrojów:
  - ZAAPS - 0.2% (2016)
  - LEADER - $\leq 0.8\%$ (2015)

Epidemiologia

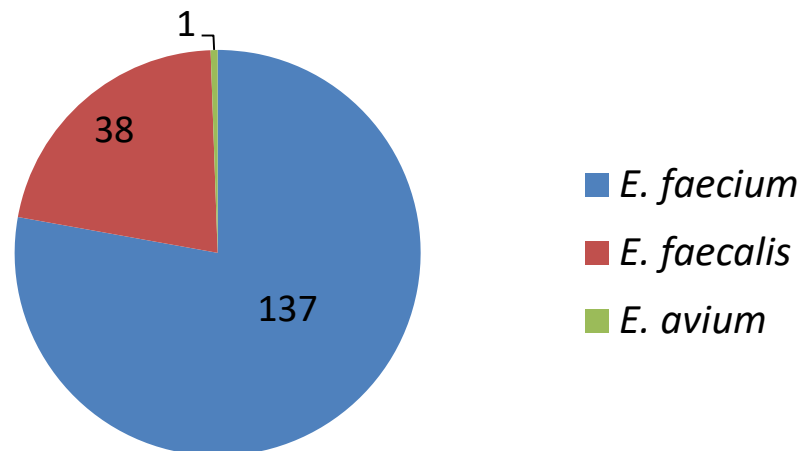
- **Lokalne wielośrodkowe badania wykazują wzrost odsetka szczepów opornych:**
  - Niemcy - enterokoki - 1% → 9% - lata 2008 - 2014

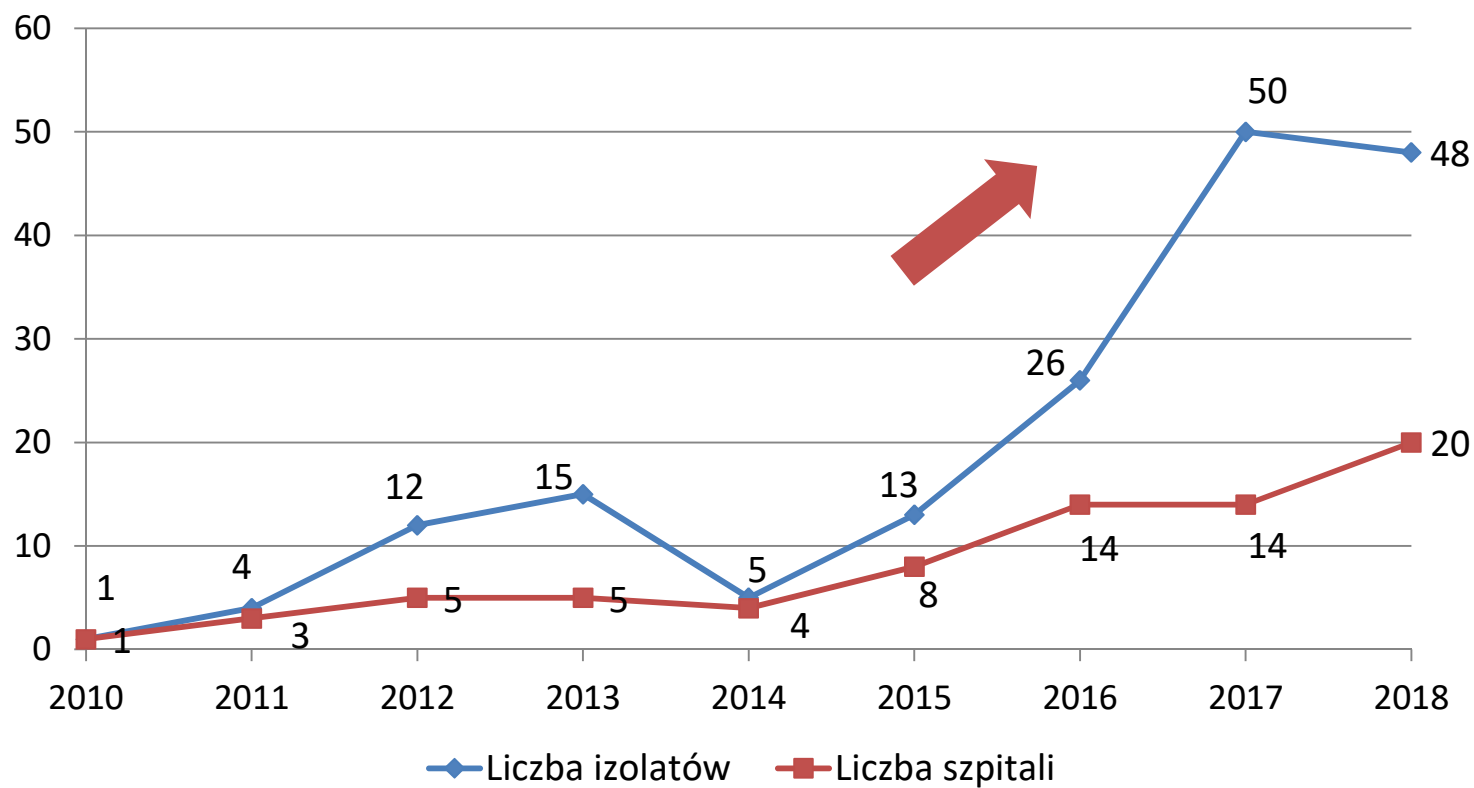
LRE w Polsce

Enterokoki odporne na linezolid (LRE-linezolid resistant enterococci)

- **2004**, Gdańsk - izolacja pierwszego szczepu *Enterococcus* spp. opornego na linezolid - *E. faecium* VRE - pacjent leczony linezolidem, szczep oporny wyizolowano po 23 dniach podawania linezolidu
- **Kolekcja Krajowego Ośrodka Referencyjnego ds. Lekowrażliwości Drobnoustrojów (KORLD) (2008-2018)** - 176 klinicznych izolatów *Enterococcus* spp. opornych na linezolid

LRE w Polsce

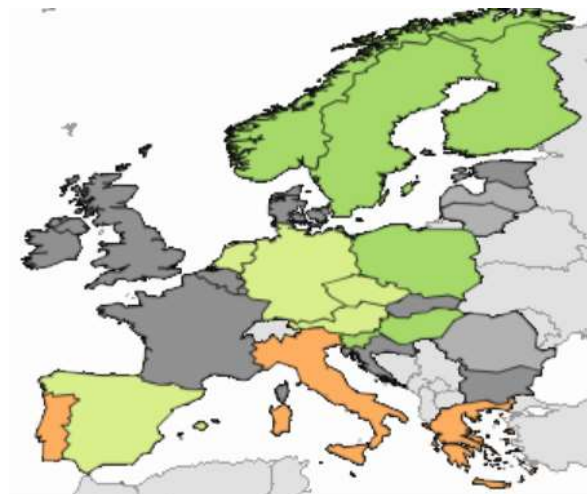
Wzrost liczby potwierdzonych przypadków LRE

Oporność enterokoków na wankomycynę

E. faecium

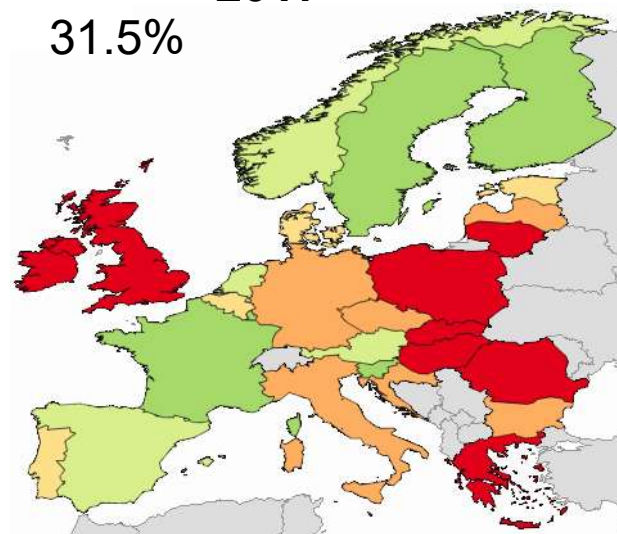
2001

0%

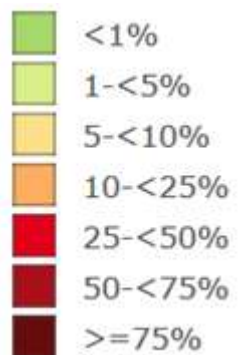

2017

31.5%

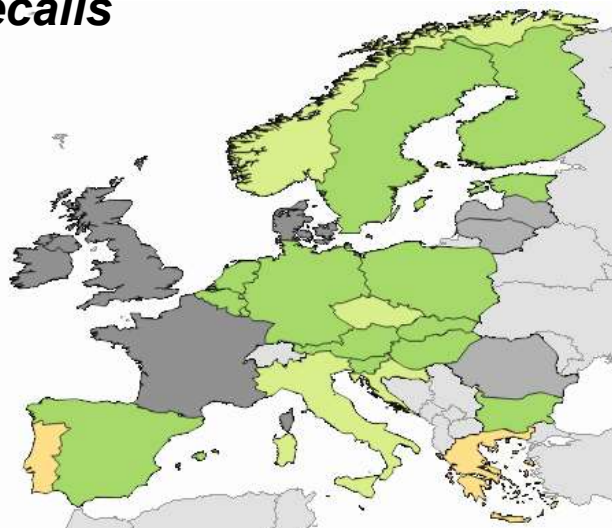

R (%)

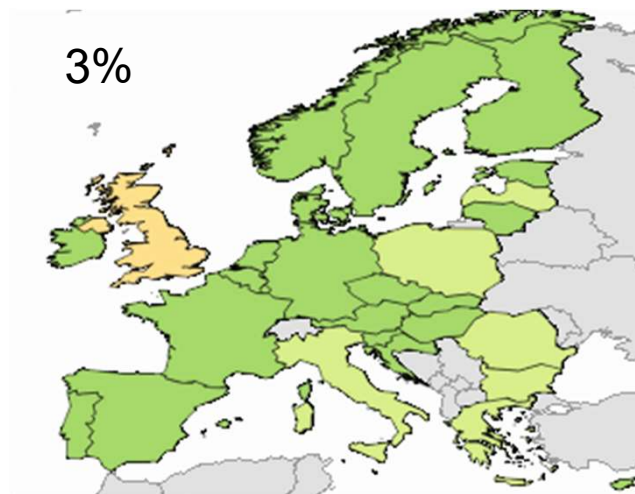

E. faecalis

0%

3%

EARS-Net

LRE w Polsce

Eur J Clin Microbiol Infect Dis (2017) 36:1279–1286
DOI 10.1007/s10096-017-2934-7

ORIGINAL ARTICLE

Linezolid-resistant enterococci in Polish hospitals: species, clonality and determinants of linezolid resistance

I. Gawryszewska¹ · D. Żabicka² · W. Hryniewicz² · E. Sadowy¹

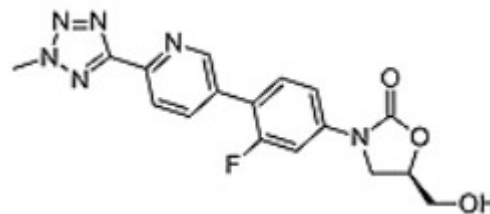
29th
ECCMID Amsterdam, Netherlands
13–16 April 2019

P2325 Linezolid-resistant hospital enterococci in Poland

Iwona Gawryszewska¹, Dorota Zabicka*¹, Waleria Hryniewicz¹, Ewa Sadowy¹

Tedizolid - oksazolidynon II generacji

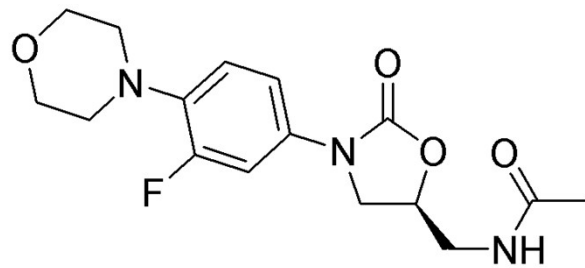
- **Tedizolid** - Sivextro (Cubist Pharmaceuticals)
- Zaakceptowany przez FDA w czerwcu 2014
- Stosowany w leczeniu skomplikowanych zakażeń skóry i tkanki podskórnej (*S. aureus*, *S. pyogenes*, *S. agalactiae*, *S. anginosus*, *S. intermedius*, *S. constellatus*, *E. faecalis*)
- Aktywny wobec szczepów opornych na linezolid *cfr+* (nieskuteczny wobec szczepów niosących mutacje 23S rRNA G2576T, białek L3 i L4)

Podziękowania

- mikrobiolodzy kliniczni i specjaliści kontroli zakażeń z całego kraju
- dr hab. Ewa Sadowy
- prof. Waleria Hryniewicz, dr Dorota Żabicka oraz Zespół Krajowego Ośrodka Referencyjnego ds. Lekowrażliwości Drobnoustrojów (KORLD)

Dziękuję za uwagę

Pytanie 1

Do jakiej klasy środków przeciwbakteryjnych należy linezolid?

1. tetracykliny
2. oksazolidynony
3. β -laktamy
4. makrolidy

Pytanie 1

Do jakiej klasy środków przeciwbakteryjnych należy linezolid?

1. tetracykliny
2. oksazolidynony
3. β -laktamy
4. makrolidy

Pytanie 2

Na czym polega mechanizm działania linezolidu?

1. hamowanie syntezy ściany komórkowej
2. hamowanie syntezy DNA
3. hamowanie produkcji białek
4. uszkodzenie błony komórkowej

Pytanie 2

Na czym polega mechanizm działania linezolidu?

1. hamowanie syntezy ściany komórkowej
2. hamowanie syntezy DNA
3. hamowanie produkcji białek
4. uszkodzanie błony komórkowej

Pytanie 3

Oporność enterokoków na linezolid najczęściej związana jest z:

1. mutacjami 23S rRNA
2. metylacją rybosomu
3. aktywnością białek chroniących rybosom
4. usuwaniem linezolidu z komórki

Pytanie 3

Oporność enterokoków na linezolid najczęściej związana jest z:

1. mutacjami 23S rRNA
2. metylacją rybosomu
3. aktywnością białek chroniących rybosom
4. usuwaniem linezolidu z komórki